

El turisme és una innegable font d'ingressos i un motor de desenvolupament per a la Mediterrània, però mal gestionat, és el camí més curt cap a la insostenibilitat. Reconduir l'oferta turística per proporcionar un model sostenible, capaç de compatibilitzar el creixement econòmic amb la conservació dels recursos naturals i la diversitat cultural, pot ser el camí alternatiu.

Si no es posa fre al creixement desbocat del mercat turístic de masses, l'any 2010 s'hauran esgotat tots els recursos disponibles i els ecosistemes de la Mediterrània es veuran irreversiblement danyats. En pocs anys s'acceleraran els processos erosius, que abocaran àmplies zones a la desertització, el bosc mediterrani quedarà totalment destruït i els aiguamolls hauran desaparegut. Aquesta és l'alertadora conclusió que s'extreu d'un estudi sobre l'estat de la Mediterrània elaborat per l'Agència Europea del Medi Ambient.

La Fundació EcoMediterrània assenyala com una causa important de la modificació de l'entorn paisatgístic determinades activitats ja característiques del turisme massiu, com ara jugar al golf i navegar. Els ports esportius replets de iots i barques,

Turisme de masses: sostenir l'insostenible

Saturació turística, degradació de recursos naturals i paisatgístics i col·lapse de les infraestructures. Són trets comuns a molts indrets turístics dels Països Catalans.

La situació és crítica, els costos ambientals, territorials, econòmics, socials i culturals del turisme de masses són altíssims.

Associacions ecologistes i altres grups socials i polítics reclamen mesures d'urgència per pal·liar els efectes d'un model ja esgotat.

Si el creixement del mercat turístic continua basat en un model de masses sense aturador, l'any 2010 tots els recursos disponibles s'hauran esgotat i els ecosistemes de la Mediterrània es veuran irreversiblement danyats, com il·lustra aquesta imatge de Lloret de Mar.

Baix, la línia del litoral de Benidorm, caracteritzada per la presència de grans edificis d'hotels i apartaments.

les platges destinades al bany massificades de turistes i establiments i els passeigs marítics atapeïts d'apartaments, hotels i urbanitzacions formen part del paisatge dibuixat per la visió merament econòmica del negoci turístic. La Fundació adverteix que aquestes noves infraestructures generen un impacte irreversible sobre la morfologia de la costa. Els ports esportius deixen les platges sense sorra, desproveïdes dels seus mecanismes naturals de defensa davant els temporals, poden des-

DEL 4 AL 10
DE SEPTEMBRE
DE 2001

EI TEMPS 51

aparèixer els camps de dunes, les maresmes litorals, la fauna i la flora autòctones i les comunitats marines es degraden.

D'altra banda, un informe elaborat per DEPANA sobre l'estat del litoral de Catalunya constata una pressió turística cada cop més forta sobre determinades àrees. Aquests espais, tot el litoral i gran part dels Pirineus, ja ofereixen un panorama bastant desolador a conseqüència de la pressió dels processos d'urbanització.

La costa catalana està gairebé tota modificada, són pocs els quilòmetres que queden sense urbanitzar. Tots els estudis de referència, però, assenyalen un problema estructural que d'entrada dificulta el desenvolupament sostenible de les ciutats, i per tant, del seu turisme: creix el nombre de turistes i el consum associat, però les xifres no es corresponen amb les dimensions i les característiques del territori. Moltes localitats arriben a multiplicar per deu la seva població durant la temporada d'estiu, això implica més consum d'energia i d'aigua i, lògicament, un increment dels residus generats. Tanmateix, i per atendre la demanda, cal crear noves infraestructures, millorar el transport i crear altres serveis públics i privats. Aquests equipaments sovint són inexistents perquè l'allau de turistes és estacional, i un cop acaba la temporada turística, les infraestructures queden sobredimensionades. La conseqüència més greu del turisme massiu mal gestionat és l'alteració dels ecosistemes, que implica la pèrdua de sòl i la seva impermeabilització, la degradació del paisatge, la sobreexplotació dels aqüífers, l'augment desmesurat del consum d'energia i l'asseccament de zones humides.

De fet, no cal anar gaire lluny de casa per trobar indrets que es troben en aquesta situació límit. Les Illes Balears són una de les principals destinacions turístiques del món, l'any 2000 gairebé onze milions de persones van triar-les per passar-hi les vacances.

L'impacte de l'activitat turística, tant pel que fa al desenvolupament immobiliari com a l'abús de consum de recursos naturals i saturació de les infraestructures, assoleix nivells absolutament insostenibles.

La protecció del territori contra l'especulació. En els darrers anys la política ambiental del Govern balear o del Consell en matèria urbanística i ambiental s'ha centrat sobretot a protegir el territori i a evitar la construcció de determinades urbanitzacions o complexos turístics que amenaçaven la conservació d'un determinat espai. El ritme de creixement de l'edificació residencial turística, en canvi, no s'atura: "És cert que en els dos últims anys les mesures que ha pres el Govern han generat una certa estabilització del creixement turístic, tot i que encara seguim creixent en nombre de places, unes 5.000 per any. Però el turisme residencial creix sense mesura i encara esperem que el Govern mogui peça. Es contrueixen molts habitatges familiars, que en la majoria dels casos són segones residències per als turistes alemanys", explica Miquel Àngel March, portaveu del Grup d'Ornitologia Balear (GOB).

Entre les propostes del Govern balear del Pacte de Progrés per mirar de reconduir el turisme hi ha la implantació de l'ecotaxa, aprovada pel Parlament l'abril passat. Un impost que grava sobre el turisme i que no ha quedat exempt de partidaris i detractors. El Govern proposa, a banda d'utilitzar l'impost per finançar mesures i po-

CREU I CARA DE CALVIÀ

Fa 15 anys el municipi mallorquí de Calvià era un exemple d'allò que l'activitat turística i la permissivitat administrativa poden fer per aconseguir el desenvolupament sense cap tipus de consideració cap a l'entorn. Les seves expectatives i el prestigi turístic baixaven en picat, fins que el 1997 Calvià fou declarada Ciutat Europea Sostenible. L'explicació pot raure en l'aplicació de l'Agenda 21 postulada a la Conferència de Rio de Janeiro el 1992, que ha afectat la planificació i la integració de les activitats turístiques dins de la localitat.

Empresaris, ajuntaments, sindicats i altres organitzacions socials han consensuat un model de gestió que ha esdevingut una referència internacional. S'aplica la recollida selectiva de residus, es desqualifiquen terrenys, s'enderroquen hotels i es creen noves àrees peatonals i zones verdes. Tot i així, Calvià és, després de Palma, el municipi que més creix de les Illes. Si bé és cert que el ritme de contrucció turística s'ha reduït gràcies a una normativa de l'ajuntament que fixa en 2.000 el límit de creació de places turístiques per any, Calvià ja té gran part del seu litoral edificat per construccions turístiques i residencials que han alterat de manera molt notable la seva fesomia i les seves condicions naturals. La imatge del municipi és una costa totalment urbanitzada, grans edificis hotelers i cases apartades en són una constant. Malgrat algunes mesures lloables per contenir el fort creixement turístic, Calvià continua sent un dels municipis més insostenibles de les Illes Balears.

G. A.

XERC ARMENGO

i restar competitivitat a les Balears enfront d'altres destinacions.

Amb ecotaxa o sense, les Illes continuen al límit d'allò que poden suportar. Les xifres que ofereix un informe sobre dades urbanístiques i ambientals de l'any 2000 adverteixen que s'avança cap a un col·lapse si no es posa fre al creixement. El GOB ha presentat les seves propostes i ha instat el Govern balear a donar un tomb més radical a la política ambiental i urbanística: "És imprescindible desenvolupar en aquest àmbit una política que tingui com a eixos bàsics la contenció del turisme, la redimensió a la baixa i la congelació de la construcció de nous hotels, apartaments i habitatges."

"La Meca de l'oci." L'estat de salut ambiental i paisatgística del País Valencià no és gaire més esperançadora que la de les Balears. S'evidencia cada cop més la insostenibilitat del litoral, però tot i així es continua endavant amb una urbanització i un creixement cada vegada superiors, que posen en qüestió el seu potencial turístic. Des d'Acció Ecologista Agró s'adverteix de la situació límit que està provocant la potenciació del turisme de masses: "El País Valencià continua desenvolupant un turisme agressiu, massificat i demolidor amb l'entorn paisatgístic, una degradació ambiental per la qual no hi haurà marxa enrere. D'aquí pocs anys tots en pagarem les conseqüències i aleshores cap govern podrà posar-hi remei."

El problema de fons rau en la concepció purament economicista del creixement urbanístic i turístic que reflecteixen els Plans generals del Govern valencià. I en aquest sentit, Benidorm és l'indret més castigat pels Plans: "La imatge de turisme de sol i platja que dona la Comunitat Valenciana va associada inevitablement a Benidorm, l'antítesi del turisme sostenible i de qualsevol forma de desenvolupament raonable. Es practica un turisme agressiu amb el medi ambient i l'entorn. A banda, és absolutament demolidor de la cultura local. Tot i així, l'administració autonòmica continua permetent sense escrúpuls aquesta degradació. I per postres, ens planten Terra Mítica", explica en Joan Sala, membre d'Acció Ecologista Agró.

De fet, la construcció del parc temàtic ha vulnerat una llei autonòmica valenciana que estableix que en els espais on hi hagi hagut un incendi no es podrà edificar fins que hagin passat vint-i-cinc anys, període en el qual el sòl s'haurà regenerat. De l'incendi a Benidorm, però, només han passat tres anys.

Desenvolupament sense control. Terra Mítica ha tornat a posar de manifest el greu problema que suposa un desenvolupament sense control. El parc no només ha influït en el creixement de Benidorm, sinó de tota la comarca, l'àrea d'influència és de més de 30 km, en els quals ja s'ha disparat la construcció i el sector de serveis. Lluny d'intentar aconseguir el creixement zero, el Govern valencià del PP s'esforça a fer "un País Valencià més gran". De fet, a la zona de la platja de les Ma-

“Les administracions tenen la responsabilitat que el país arribe a la fita marcada d'un desenvolupament sostenible”

rines, a Dénia, s'estan enderrocant cases per poder fer-hi apartaments on es pugui atapeir encara més turistes.

El Programa de Turisme del Govern valencià del PP obvia els estudis i diagnòstics ambientals i paisatgístics que alerten de la situació crítica. Aquests estudis i diag-

nosi demostren que el litoral valencià necessita desenvolupar un model de turisme sostenible amb urgència, perquè la pressió turística i urbanística és esfereïdora i la situació esdevindrà irreversible. Només queden 40 km de costa sense urbanitzar, la resta està arrasada per cases, apartaments i hotels.

La resposta i l'actuació del Govern valencià del PP és força contundent. Un dels punts principals del seu programa de turisme contempla el producte de “sol i platja” com la base del sector turístic valencià i com la força que atrau més turistes. En destaca la seva “demostrada capacitat de creació de riquesa”, per tant, conclou l'informe, aquest turisme continuarà sent objecte d'un especial esforç de promoció.

El govern de Zaplana ha decidit que convertirà el País Valencià en la “Meca de l'oci” al preu que calgui. Amb Terra Mítica, la Ciutat de la Llum, el Palau de Congressos i el Circuit de Velocitat, el Consell de la Generalitat vol ser “la regió més ben dotada d'Europa per competir pel turisme del segle XXI”, amb una oferta que, per als populars, suposa un autèntic “salt qualitatiu” en l'evolució del turisme valencià.

Això sí, el govern ha pres la precaució de destacar que el Pla d'espais turístics constitueix una aposta decisiva per al desenvolupament sostenible del turisme. Al darrer punt del projecte, el PP es compromet a dissenyar una política turística que permeti potenciar el desenvolupament harmònic del sector per garantir la seva projecció al segle XXI. I per a aquest fi, l'estratègia es basa en la veneració del turisme de sol i platja, el turisme nàutic i esportiu, el turisme de golf, el turisme residencial, el turisme litoral, el turisme d'oci i, molt escassament, el turisme rural, sobre el qual indica que esdevindrà una font d'ingressos espectacular.

Associacions ecologistes i altres grups polítics i socials ja han posat el crit al cel, però de moment, l'única constatació és que l'activitat constructora és frenètica, l'entorn paisatgístic i el medi ambient es degraden dia a dia i els recursos naturals s'han esgotat. Qualsevol poble de la costa és un autèntic bosc de grues.

Nous camins. Tot i que alguns s'entestin a impedir l'avanç cap a un model de turisme sostenible, una part del sector turístic comença a visualitzar la necessitat de treballar sobre un nou tipus d'oferta. Es mostra una certa sensibilitat per l'entorn, en la mesura en què els grans majoristes turístics, sobretot alemanys, i els mateixos turistes, comencen a valorar més la qualitat de l'entorn com a criteri a l'hora de triar la destinació de les vacances.

De fet, ja hi ha en marxa iniciatives comarcals i municipals que han apostat per l'aplicació dels principis de la sostenibilitat en el desenvolupament del turisme, amb un model d'ordenació i planificació equilibrada del territori que integri el medi ambient, els recursos naturals i els interessos de la població local. Es tracta d'un tipus de turisme diferenciat i alternatiu al turisme de sol i platja, que pot aconseguir un repartiment més equilibrat dels fluxos turístics i reduir la pressió a les zones més saturades. Anomenat també turisme tou o turisme alternatiu, aplega diversos productes turístics, des de l'agroturisme, l'ecoturisme o turisme verd, el turisme fluvial, el turisme cultural o el senderisme, fins al cicloturisme, la bicicleta tot terreny o les rutes a cavall, entre altres.

Però hem de tenir en compte que el turisme d'interior no només són cases rurals, són també espais protegits, càmpings, llocs d'acampada lliure, pobles que no disposen de recollida selectiva de residus, activitats esportives no regulades i en molts casos impactants, o estacions d'esquí en llocs d'alta fragilitat ecològica on hi ha hotels, carreteres i urbanitzacions. L'esport també és un reclam per aquest turisme

alternatiu, però els esports d'aventura, com ara l'*hidrospeed* o el *rafting*, no són innocus pel medi ambient, incideixen sobre els cursos fluvials i deterioren la vegetació de les conques fluvials.

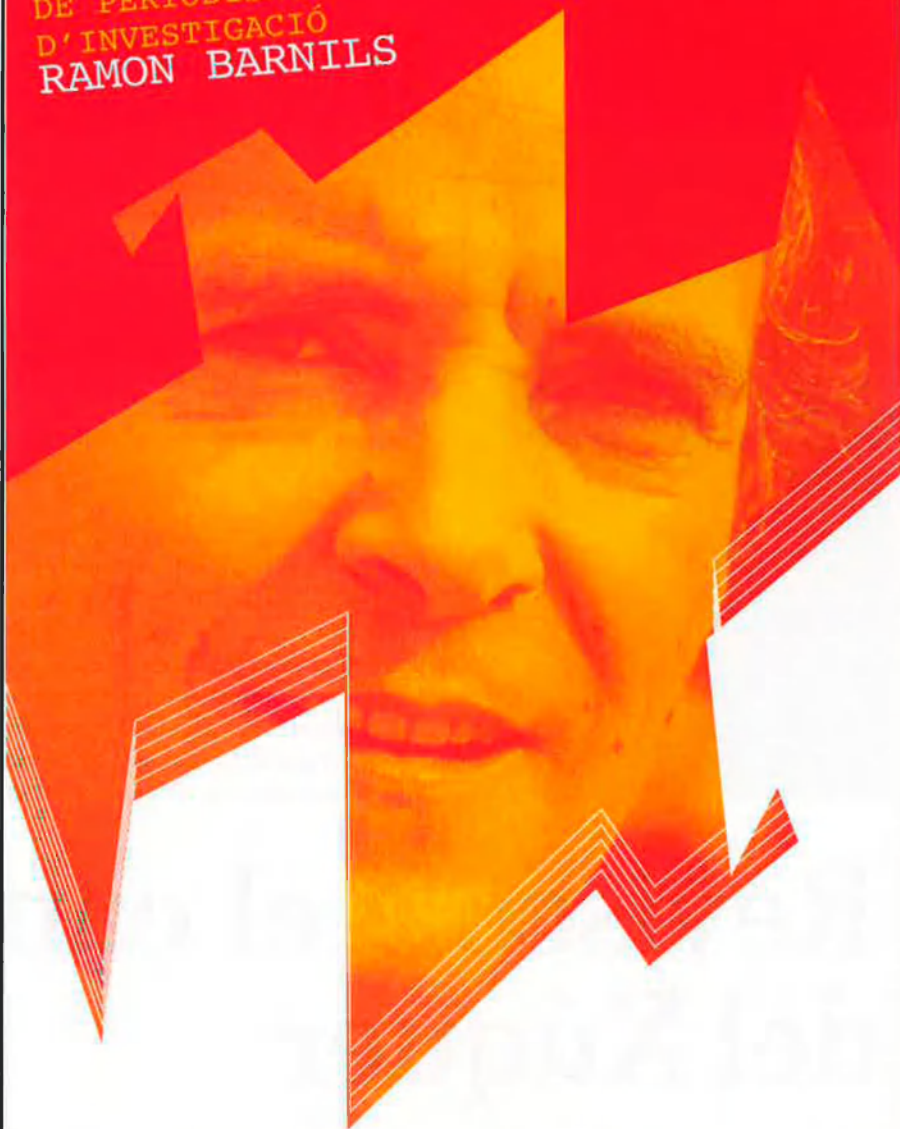
Malauradament, encara són iniciatives massa puntuals; cal una gran disminució en el consum de recursos i d'energia, així com una reducció de la producció de residus i emissions contaminants perquè els canvis en la indústria turística comencin a ser substancials. El consum d'aigua en complexos turístics (sobretot els camps de golf), les emissions contaminants fruit dels desplaçaments turístics en avió, la gestió ambiental de les destinacions de turisme massiu o la pèrdua de biodiversitat associada a noves infraestructures hoteleres són exemples dels grans reptes que cal resoldre.

En tot cas, el desenvolupament d'un turisme sostenible requereix una gestió molt eficaç dels recursos. I les administracions, a diferents nivells, tenen la responsabilitat final d'assolir aquest objectiu. Cal definir uns límits de tolerància ambiental, un límit en la destinació i el nombre de turistes, planificar els usos del territori i promoure pràctiques econòmiques sostenibles. En aquest sentit, s'han de prendre mesures perquè les economies locals no quedin massa subjectes a les fluctuacions de les butxaques dels turistes, especialment si s'abandona qualsevol altre tipus d'activitat tradicional per dedicar-se al monocreu del turisme. Les formes culturals pròpies també poden quedar eclipsades per la tendència a l'homogeneïtzació de l'oferta per part de la indústria turística. La tasca queda en mans també de la població local i els majoristes de viatges, encarregats de definir l'oferta turística.

De moment, però, no hi ha una solució màgica per minvar les conseqüències del *boom* turístic. Reconduir l'oferta turística per proporcionar un model sostenible, capaç de compatibilitzar el desenvolupament econòmic amb la conservació dels recursos naturals i la diversitat cultural, pot ser el camí alternatiu.

Gemma Aguilera

PREMI
DE PERIODISME
D'INVESTIGACIÓ
RAMON BARNILS

EL SETMANARI EL TEMPS CONVOCA EL
I PREMI DE PERIODISME D'INVESTIGACIÓ RAMON BARNILS

La dotació del premi serà de **500.000 pessetes**. Els treballs, inèdits i escrits en català, hauran de presentar-se al setmanari **EL TEMPS** (Av. Baró de Càrcer, 40, 13. 46001 VALÈNCIA) **abans del 30 de setembre**.

L'obra guanyadora serà publicada al setmanari **EL TEMPS**.

El jurat del premi estarà format per Ferran Torrent, Valentí Puig, Joan de Sagarra, Eliseu Climent, Salvador Alsius, president del Col·legi de Periodistes de Catalunya, Rosa Solbes, presidenta de la Unió de Periodistes Valencians, i Andreu Manresa, secretari general del Sindicat de Periodistes de les Illes Balears.

El premi es farà públic durant el sopar de lliurament dels Premis Octubre que tindrà lloc a València el 27 d'octubre de 2001.

PER A MÉS INFORMACIÓ:

ELTEMPS

Av. Baró de Càrcer, 40, 13.
46001 VALÈNCIA
Tel. 963 535 100 • Fax: 963 534 569
eltemps@eltemps.com
<http://www.eltemps.com>